

ri nisi de contritione perfecta. Unde statim subdit: *Et in homine post baptismum lapso, ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divinæ misericordiae, et toto præstandi reliqua conjunctus sit, quæ ad recipiendum sacramentum pœnitentiae requiruntur.* In quibus verbis aperte declarat se loqui de præparatione ad remissionem peccatorum obtinendam, etiam ante realem susceptionem sacramenti; et loquitur manifeste de præparatione non remota, sed proxima, quæ statim habet conjunctam remissionem peccatorum. Quod tertio declaratur ex testimoniis sacrae Scripturæ, quæ adducit, in quibus aperte sermo est de perfecta contritione, ut est illud Isai. 38: *Recognabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ;* et illud Ezech. 18: *Projicite a vobis omnes iniquitates vestras, et facite vobis cor novum;* et Psalm. trigesimo: *Tibi soli peccavi, et malum coram te feci,* in quibus videtur David alludere ad illa quæ responderat, ut refertur 2 Reg. 12: *Peccavi Domino, quibus veram declarasse contritionem satis ostendit Propheta Nathan, dicens: Dominus quoque transtulit peccatum tuum a te.*

22. Quarto adjungituratio, quia alias nunquam extra sacramentum contritio esset dispositio sufficiens ad remissionem peccati; consequens est falsum; ergo. Sequela patet, quia, vel contritio includit dilectionem formalem aut virtualem, et sic non dicitur esse dispositio ad remissionem peccati, sed solum ad infusionem habituum; vel non includit tales dilectionem, sed solum dolorem, et sic non est sufficiens dispositio ad remissionem peccati. Quod aliter in hunc modum explicatur: quia si non potest esse dispositio infallibiliter afferens formam secum, quæ formaliter expellit culpam, non potest dari dispositio sufficiens ad remissionem peccati; sed juxta prædictam sententiam, sequitur non posse dari contritionem, qua sit dispositio sufficiens ad formam, qua expellitur peccatum; ergo neque ad remissionem peccati. Probatur minor, quia forma, qua expellitur peccatum in adultis, qui absque sacramento sancificantur, dicitur non esse habitus infusus, sed actus ipse dilectionis, qui ad perfectam contritionem requiritur; ad illum vero actum nulla est dispositio sufficiens, ad quam infallibiliter consequatur, quia per se formaliter est actus liber, nec supponit alium priorem, cum quo habeat infallibilem connexionem, vel ex lege

Dei, vel ex ipsa rei natura. Cum ergo Concilium doceat, in omni tempore et lege esse et fuisse aliquam contritionem, quæ sufficienter præparat hominem ad remissionem peccati obtinendam, necesse est intelligi tam de contritione perfecta includente dilectionem Dei, pro his qui sine sacramento in re suscepto veniam peccati consequuntur, quam de contritione imperfecta, quæ cum sacramento sufficiat, et hoc est quod Concilium paulo inferius subdit, hanc contritionem aliquando esse perfectam charitatem, hominemque Deo reconciliare, nimis eo modo quem in principio capit posuerat, scilicet, sufficienter disponendo ac præparando hominem ad predictam reconciliationem. Tandem ex ipsa convenienti ratione tradendi doctrinam, constat Concilium in initio illius capituli non debuisse attribuere contritioni, ut sic, ea quæ illi solum convenient ratione contritionis imperfectæ; esset enim hoc modo doctrina valde ambigua et particularis; cum ergo ait contritionem præparare hominem ad remissionem peccati obtinendam, vel id potissimum intelligit de contritione perfecta, vel illa indefinita locutio aequivalet universali, quod in propositionibus doctrinalibus commune est, et sic singulis membris accommodabitur distributione accommoda; nam contritioni perfectæ convenit sufficienter et proxime præparare ad remissionem peccati, etiam extra sacramentum; contritioni autem imperfectæ convenit, vel remote, vel cum sacramento.

23. *Tertia probatio primæ assertionis.* — Tertio principaliter confirmari potest hæc eadem pars, scilicet, contritionem, etiam ut includit dilectionem, esse dispositionem ad remissionem peccati, ex variis locutionibus Scripturæ: nam imprimis Scriptura loquitur de hac dispositione, ut de opere ipsius hominis cum auxilio Dei; de remissione autem culpæ, tanquam de opere solius Dei, et ubique ponit illum ut antecedentem, hanc vero ut subsequentem, quamvis ante ipsam dispositionem antecedit Dei excitatio et motio; ergo signum est non fieri deletionem peccati per ipsum actum nostrum formaliter, alias nec antecederet remissionem, nec fieret a solo Deo, sed etiam a nobis, imo nec numeranda essent illa duo ut diversa, ut statim latius dicemus. Assumptum patet ex illo Psal. 31: *Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei.* Ubi Sancti omnes intelligent, illam confessionem fuisse interiorem per veram con-

tritionem, quam David distinguit a remissione peccati, solique Deo hanc attribuit. Item ex illis supra adductis ex Zachar. 4: *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos,* ubi certum est sermonem esse de conversione profecta ex toto corde. Et diligenter considerandum est, in illo verbo, *Convertimini*, includi totum auxilium gratiæ necessarium ut convertamur, de quo alibi dicitur: *Converte nos, Domine, et convertemur,* nam qui ad conversionem invitati, offert quidquid ex parte illius necessarium est ad conversionem, et tamen ultra id totum promittit Deus se fore convertendum ad hominem se convertentem ad ipsum; est ergo illa conversione ad hominem aliquod opus solius Dei, ad quod se præparat homo per conversionem suam, quod opus Dei non est aliud quam remissio peccati, et integra justificatio peccatoris. Unde David, Psalm. 6, postquam suam perfectam conversionem declaravit illis verbis: *Domine, ne in furore tuo arguas me, etc., subjungit: Convertere, Domine, et eripe animam meam;* et Psalm. 84 prius dixit: *Converte nos, Deus salutaris noster;* et postea, *Deus, tu conversus vivificabis nos.* Item, Actor. 3, ait Petrus: *Pœnitemini et convertimini, ut deleantur peccata vestra,* ubi illa particula, *ut*, satis indicat distinctionem, et quod illa conversione sit dispositio ad hanc peccatorum deletionem; et clarus Actor. 26, Paulus narrans conversionem suam, ait missum se esse a Christo *aperire oculos eorum,* scilicet, gentium, *ut convertantur a tenebris ad lucem, et de potestate Satanae ad Deum,* *ut accipiant remissionem peccatorum, et sortiem inter Santos,* ubi eadem distinctio fit; et ponderandum est, quod tam remissionem peccati, quam sanctificationem inter se conjungit, et a conversione hominis distinguit, et utramque ratione illius dari dicit. Denique in Evangelio habemus duo egregia exempla hujus veritatis. Unum, in parabola de filio prodigo, Lucæ 15, quod paulo inferius expendemus. Aliud in historia de conversione Marie Magdalenæ, Luc. 7, ubi Christus ita concludit: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum,* ubi plane ponit remissionem peccati ut consequentem ad dilectionem; et ideo non dixit de præterito, Remissa sunt ei, sed, *Remittuntur ei,* ut indicaret non dilectionem ipsam vi sua id præstisset, sed ipsum solum, dilectione ejus motum, ex plena potestate et summa misericordia, illud beneficium contulisse. Unde, quamvis a parte rei eodem momento remissa fuerint Magdalenæ peccata,

quo perfecte dilexit, tamen Christus Dominus ita locutus est ad indicandum, se solum tale beneficium præstare, quamquam ex parte peccatoris requiratur libera conversio. Unde Ambrosius ibi, lib. 6: *Et ta (inquit) plurimum dilige, ut tibi remittatur plurimum; nam et Paulo remissa sunt peccata multa, quia ipse multum dilexit.* Unde in fine concludit: *Agnoscendo peccatum, veniam peto; curro ad pœnitentiam, gratiam consequor.* Ubi veniam peccati gratiam vocat, quæ fit pœnitenti; et eodem modo loquitur de eodem S. Augustinus, lib. 50 Homiliarum, homil. 23; optime Gregorius, homil. 8 super Ezechiel. Et hoc confirmat parabola, seu exemplum, quod Christus adduxit, de duabus debitoribus, quibus, cum non haberent unde redderent, fœnator gratis remisit debitum, eamque remissionem tribuit liberalitati fœnatoris, non alieui actioni debitorum; sic ergo significare voluit, Magdalenam, tametsi diligenter, non habuisse unde redderet, se tamen ei gratis condonasse delicta, quoniam fecit quod potuit, diligendo multum. Ad hæc vero omnia excoigilari potest quædam responsio, seu potius fuga, quam in tertia conclusione commodius refutabo.

24. *Assertio secunda.* — *Remissio peccati diversum gratiæ beneficium est ab ipsa contritione.* — *Expenduntur iterum loca Concilii Tridentini.* — Dico secundo, remissionem peccati esse opus et beneficium gratiæ, distinctum a gratia contritionis, etiam perfectæ per amorem Dei super omnia, sic enim de illa semper loquemur. Hæc conclusio non minus certa quam præcedens videtur, cum necessario ex illa sequatur. Quia, si non esset hoc beneficium distinctum, non posset contritio ad remissionem disponere. Et hoc probant etiam testimonia Scripturæ, et Concilii Tridentini, paulo antea adducta. Sed præcipue sunt animadvertenda verba illa Concilii Tridentini, sess. 14, cap. 4: *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius, et in homine post baptismum lapso ita demum præparat ad remissionem peccatorum, etc., nam supposita expositione, quam confirmavimus, sunt efficacissima.* Si enim remissio peccati non esset beneficium distinctum a contritione, nullo modo, etiam in proprio, posset verifiedi, quod contritio præparat ad illam, vel illam impetrat, sicut contritio non impetrat quod ego sim contritus, sed facit formaliter; si ergo eodem modo expelleret pec-

catum, non impetraret remissionem, maxime cum non dicatur impetrari, nisi quod ab alio est obtinerendum, non vero id quod propria virtute sit; si ergo contritio impetrat remissionem peccati, non confert illam formaliter propria virtute, sed a Deo obtinet. In quo considero, Concilium Tridentinum eodem genere locutionis dixisse in fine illius capituli, contritionem imperfectam disponere ad Dei gratiam, et remissionem peccati in sacramento Pœnitentiae obtainendam, ubi certissimum est remissionem peccati esse beneficium distinctum ab attritione et sacramento; ergo eodem sensu accipienda sunt priora verba ejusdem canonis. Et illis etiam consentanea est doctrina ejusdem Concilii, in sess. 6, cap. 6 et 7, supra tractata, et præsertim verba relata canonis tertii, in quibus distinguit gratiam justificationis (quæ remissionem peccati includit, ut de ea Concilium loquitur) ab omnibus actibus, etiam dilectionis supernaturalis, quibus homo se ad illam gratiam præparat. Secundo, ad eamdem veritatem confirmandam afferre possumus alia Scripturae testimonia, in quibus ita Scriptura loquitur de contritione, et remissione peccati, ut Deus hanc promittat habenti contritionem, qui modus locutionis et promissionis non habet locum, nisi inter gratias et beneficia diversa. Sapientiae 11: *Misereris omnium, quia omnia potes, et dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam*, ubi dissimulare, idem esse videtur quod remittere seu condonare peccata, et hoc dicitur facere Deus propter pœnitentiam. Ubi particula propter non potest significare, nisi causam dispositivam peccatoris, et motivam Dei ad remissionem peccati. Quem locum ita exponit Lyra, et juxta editionem latinam satis quadrat; tamen, si græcam attendamus, non multum urget hic locus, quia non habet, propter pœnitentiam, sed *et petavox*, id est, *ad pœnitentiam*, ut sensus sit, Deum dissimulare peccata, hoc est patienter ferre, nec statim punire, ut det hominibus locum pœnitentiae. Quod alibi Paulus dixit: *Nescis quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* ad Rom. 2. Clariora ergo testimonia sunt illa vulgaria Ezech. 18: *Si impius egerit pœnitentiam, vita vivet, omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor.* Et cap. 33: *Si egerit pœnitentiam, omnia peccata ejus, quæ peccavit, non imputabuntur ei.* Ubi remissionem vocat non imputationem, quia loquitur de remissione pœnæ æternæ simul cum culpa; quæ

interdum vocatur non imputatio, quia jam Deus non destinat peccatorem ad talem poenam, postquam illi remittit culpam, ut notavit D. Thomas super cap. 4 Epistolæ ad Romanos. Hinc Ecclesiastici 17 dicitur: *Quam magna misericordia et propitiatio illius convertentibus ad se;* et Jerem. 8: *Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, agam et ego pœnitentiam a malo,* etc. Qui locus explicari solet de remissione poenæ temporalis, seu de calamitatibus hujus vitæ, quas Deus interdum propter peccata immittit, et propter pœnitentiam cessare facit. Sed non solum de his, verum etiam de malo æternæ damnationis, verum habet, et ita ab omnibus expositoribus intelligitur, imo de solo illo malo promissio illa infallibilis est. Sunt etiam optima verba illa Proverbiorum, cap. 28: *Qui abscondit scelera, non dirigetur; qui autem confessus fuerit, et reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Ubi certum est loqui de confessione interiori, quæ fit per contritionem; unde Psalm. 50 dicebat David: *Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies;* et Joel. 2: *Scindite corda vestra, et convertimini ad Dominum Deum vestrum, quia benignus et misericors est, patiens, et multæ misericordia, et exorabilis super malitia.*

25. Ad hæc et similia testimonia nonnullæ adhibentur expositiones, quæ ad duas revocari possunt. Una est, in his locis non promitti remissionem peccatorum, tanquam novum aliquod beneficium, ab ipso actu contritionis, vel amoris Dei distinctum, sed declarari solum vim et efficaciam ipsius contritionis; sicut si Deus de ipso habitu gratiæ ita loqueretur, Quem dono gratiæ affecero, mundum etiam et liberum a peccato reddam, non faceret promissionem beneficij distincti ab infusione gratiæ, sed declararet vim quam gratia habet ad peccatum formaliter expellendum; sic ergo cum de contritione dicitur: *Peccator, qui pœnitentiam egerit, vita vivet,* non fit nova promissio, sed explicatur vis quam contritio habet ad expellendum formaliter peccatum. Juxta quam responsionem pari ratione dicetur, alias locutiones Scripturæ, quæ videntur indicare in his actibus causalitatem dispositivam, sufficienter intelligi posse de causalitate formali, ita ut cum de Magdalena dicitur: *Remissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit nullum,* sensus sit formalis, ut si diceremus: Expulsæ sunt tenebrae ab aere, quia illuminatus est, vel, frigus ab homine, quia calore affectus est. Cui ex-

positioni favent verba Gregorii, homil. 33 in Evangelia: *Quid esse dilectionem credimus, nisi ignem? Et quid culpam, nisi rubiginem?* Unde nunc dicitur, dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum; ac si aperte diceretur, *Incendit plene peccati rubiginem, quia ardet valide per ignem amoris.* Sic fere loquitur Chrysostomus de charitate, homil. 7 in 2 ad Timoth., dicens: *Sicut ignis, ubi sylvam occupaverit, omnia purgare consuevit, ita et charitatis fervor quocumque inciderit, omnia perimit.* De pœnitentia vero eodem fere modo loquitur Hieronymus, epistol. 27, quæ est epitaph. Paulæ: *Quæ peccata, inquiens, fletus iste non purget? Quas inveteratas maculas hæc lamenta non abluant?* Et Ephrem, in libro de die judicii, cap. 5: *Compunctio, sanitas animæ est, illuminatio mentis est;* et Augustinus serm. 11 ad fratres in eremo: *Suscipite compunctionem, quæ sanitas est animarum, quæ remissio peccatorum est;* et de Eccles. dogm., cap. 70: *Pœnitentia aboleri peccata indubitanter credimus;* et similiter Bernard., lib. de Modo bene vivendi, ad sororem, cap. 10: *Cumpunctio cordis, sanitas est animæ.* Huic etiam expositioni favet modus loquendi Scripturæ, Ezech. 18: *Cum converterit se impius ab impietate sua, ipse animam suam vivificabit;* et infra: *Facite vobis cor novum, et Spiritum novum.* Et juxta eundem sensum possunt exponi illæ locutiones: *Convertimini, ut deleantur peccata vestra, et similes;* recte enim potest illa particula *ut sumi* quasi intransitive, et indicare causam formalem; ut eum dicimus: Oportet illuminari aerem, ut expellantur tenebrae: præsertim quia verbum *convertimini*, et similia, significant actionem quæ, ratione sui termini positivi, potest formaliter expellere contrarium, vel privationem oppositam.

26. *Refellitur evasio.*—Sed hæc exposicio, licet apparens sit, et aliquibus locis Scripturæ non repugnans, tamen dubitari non potest quin in aliis fiat vera promissio remissionis peccati tanquam novæ gratiæ et beneficii distincti. Cujus signum apertum est primo, quia tale beneficium tribuitur benignantati et misericordiæ Dei, quod non posset fieri, si intentione Scripturæ solum esset declarare vim et energiam actus charitatis vel pœnitentie, ad expellendum peccatum; quia tunc non habaret ex misericordia et benignantate Dei talem effectum, sed natura sua. Antecedens patet Joel. 2: *Convertimini ad Dominum Deum vestrum, quia benignus et misericors est, et præ-*

et voto præstandi reliqua conjunctus sit. Cum enim remissio peccati impetrari dicitur per contritionem, evidenter ostenditur esse opus et beneficium ab ipsa contritione distinctum; quia, si contrito per seipsum id conferret, non impetraret, sed ficeret ablationem peccati; et in universum constat, ac per se notum videtur, impetrationem, dicere habitudinem et ad aliam personam, a qua fit impetratio, et ad alium effectum distinctum ab actu quem impetrans facit ad impetrandum. Et, ut apertius constet hunc effectum in praesenti esse distinctum beneficium, addit Concilium, conjugendam esse fiduciam divinæ misericordiae ad illud obtainendum. Hæc autem fiducia, cum sit per spem Christianam et certam, fundamentum habet in divina promissione; igitur prædicta Scriptura testimonia intelliguntur de vera promissione facta homini vere pœnitenti. Et hæc est etiam communis expositio Sanctorum, ut infra ostendam, simulque explicabo testimonia ad ducta pro contraria expositione, quæ probant quidem contritionem vel dilectionem esse, in aliquo genere, causam remissionis peccati, quia est veluti *stimulus*, per quem Deus ad hominem inclinatur, ut ibidem Augustinus dixit; vel quia tunc peccata remittuntur, quando cum lacrymis ad memoriam reducuntur, ut eodem etiam loco dixit Bernardus, non vero quia remissio peccati non sit novum gratiæ beneficium ab ipsa contritione distinctum.

27. *Evasio secunda.* — Alia expositio seu evasio ad dicta testimonia esse solet, ibi quidem fieri promissionem distinctam, non tamen remissionis peccati, sed aliarum rerum. Unde quidam aiunt promitti infusionem habituum gratiæ et justitiæ, quæ per se est distinctum beneficium, et, absolute loquendo, separabile ab actu amoris et contritionis. Addi etiam consequenter potest promitti ablutionem maculæ, quæ consistit in carentia nitoris a gratia et charitate habituali provenientis, quæ etiam ablato maculæ est quid distinctum a remissione culpæ. Alii dicunt illis locis solum promitti remissionem pœnæ, vel æternæ, vel etiam temporalis; posset enim Deus, absolute loquendo, ablata culpa non remittere pœnam, etiam æternam; et ideo, quamvis per ipsum actum conversionis deleatur culpa, adhuc habet locum promissio remissionis pœnæ. Quod maxime verum habet de remissione pœnæ temporalis; et ideo in nonnullis ex prædictis sacrae Scripturæ locis, cum sit illa promissio, additur hæc particula *forte*, quia,

videlicet, remissio pœnæ temporalis non semper est certa. Unde Joelis 2: *Convertimini ad me*; et infra: *Quis scit si convertatur, et ignoscat Deus, et relinquat post se benedictionem?* et Actor. 8, ait Petrus ad Simonem Magum: *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, et roga Deum si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Alii denique aiunt, promittere Deum his locis, non quidem remissionem peccati, aut aliquod aliud donum consequens ad veram conversionem, sed auxilium suum, et gratiam necessariam ad conversionem, si per hominem non steterit; cum enim ad conversionem requiratur et nostra cooperatio, et auxilium Dei, explicat Deus prædictis locutionibus et promissionibus se esse paratum ad juvandum hominem, ut vere pœnitiat, et a se peccata expellat, si ipse cooperari voluerit. Quam expositionem videtur confirmare D. Thom. 1. 2, q. 109, art. 7, ad 1, ubi ita videtur exponere verba Pauli ad Ephes. 5: *Exurge a mortuis, et illuminabit te Christus;* ut, scilicet, illuminatio illa, quæ ibi promittitur, non sit donum gratiæ consequens ex eo quod homo a peccato resurgat, sed potius sit auxilium gratiæ quod Deus homini offert, ut a peccato resurgat.

28. *Refellitur secunda evasio.* — Sed quamquam verum sit hæc omnia promitti homini a Deo in Scriptura sacra, tamen negari non potest quin etiam promittatur peccatori bene pœnitenti remissio peccati etiam quoad culpam. Et, ut ab ultima parte, seu expositione, incipiamus, aliud est homini peccatori dari auxilium gratiæ ad pœnitendum, aliud vero est homini peccatori jam pœnitenti dari remissionem peccati; et (ut notavit D. Thomas, 3 part., quæst. octagesima quinta, art. 1) alius error est negans peccatorem posse agere veram pœnitentiam de omnibus peccatis suis, alius vero est error negans peccatori vere pœnitenti deleri omnia peccata, quantumvis maxima: *Nam primus error (ait D. Thomas) aut libertatem arbitrii tollit, aut efficaciam, vel sufficientiam gratiæ; secundus vero error derogat divinæ misericordiæ, et virtuti passionis Christi:* ergo similiter alia est promissio gratiæ ad conversionem, alia vero est promissio remissionis culpæ habenti veram conversionem et pœnitentiam. Imo, licet utrumque verum sit, scilicet et Deum paratum esse ad dandum auxilium ad pœnæ temporalis; et ideo in nonnullis ex prædictis sacrae Scripturæ locis, cum sit illa promissio, additur hæc particula *forte*, quia,

tholici opinantur Deum interdum deserere aliquos viatores, et negare illis auxilia sufficientia ut convertantur; quod licet sit falsum, non tamen est simpliciter hereticum; nemo autem Catholicus negat vere pœnitenti remitti peccata, quamvis maxima; est enim hæc hæresis Novati, ut statim dicam; signum ergo est esse has distinctas promissiones, et hanc posteriorem esse evidentius expressam in sacra Scriptura, quam priorem. Nec D. Thomas, citato loco, aut alibi, unquam intellexit in hujusmodi locis promitti a Deo auxilium ad contritionem, sed potius exponens illa verba Pauli: *Exurge a mortuis, et illuminabit te Christus,* intelligit promitti lumen gratiæ justificantis, ad quod recipiendum disponitur homo, quando per liberum arbitrium a Deo motum surgere conatur a peccato; unde per illud verbum *exurge*, intelligit D. Thomas ipsam conversionem, quam homo cum auxilio Dei facit, cum se disponit ad remissionem peccati, cui non promittitur illuminatio gratiæ antecedens per auxilium excitans vel adjuvans, sed consequens per infusionem gratiæ, quæ conjunctam habet remissionem peccati. Unde confirmatur, nam aliud est auxilium gratiæ ad contritionem habendam necessarium, aliud vero remissio peccati; illud partim antecedit, partim comitatur contritionem, neque ad illam ullo modo subsequitur; hæc sequitur contritionem, et nullo modo antecedit illam; in prædictis autem Scripturæ locis promittitur remissio peccati, tanquam quid subsequens veram pœnitentiam et conversionem ad Deum, ut ex verbis adductis satis constat. Ex quibus Patres similes modos loquendi sumpserunt; Chrysostomus, homil. 5 de Pœnit.: *Minatur (inquit) peccantibus, pœnitentibus vero propitiationem promittit.* Et Tertull. 1. de Pœnit., c. 4: *Qui omnibus delictis pœnam per judicium destinavit, idem veniam per pœnitentiam spopondit, dicens ad populum: Pœnitere, et salvum faciam te;* et hoc sensu dicit inferius, loquens de pœnitentia: *Hæc te peccatorum fluctibus mersum perlevabit, et in portum divinæ clementiæ protelabit.* Similliter Augustinus, de Vera et falsa pœnit., capit. 5, totam vim constituit in promissione, ut probet remissionem peccatorum vere pœnitentibus infallibiliter dari.

29. Quod autem in his et similibus, tam Scripturæ quam Patrum, testimoniis, sermo sit non tantum de remissione peccati quoad pœnam, sed maxime quoad culpam, certocerius esse videtur, tum ex proprietate verbo-

rum Scripturæ, tum ex circumstantiis, et modo loquendi ejus, ut Actor. 8: *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, et roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui, in felle enim amaritudinis et obligatione iniquitatis video te esse.* Ubi non potuit malitia culpæ clarioribus verbis describi. Et in illo loco 2 Reg. 12, cum David dixit: *Peccavi, Domine, suam contritionem declaravit;* cum vero Propheta subjunxit: *Dominus quoque translutit peccatum tuum,* aperte de remissione culpæ locutus est; ipsem regius Propheta alio loco declaravit dicens, Psal. 31: *Confitebor adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei;* non dixit tantum pœnam, sed *impietatem peccati,* seu *cordis mei*, ut legit Hieronymus, epist. 46, ubi, et epist. etiam 48, hæc et alia testimonia congerit, et in hunc modum exponit; nobis vero sufficiunt quæ adduximus. Et confirmatur, nam, si esset tantum sermo de pœna, vel illa esset æterna, vel temporalis; si æterna, illa non remittitur nisi remissa culpa, nec potest aliter remitti; neque e converso, ablata culpa, potest non statim auferri æterna pœna, saltem ex lege, et ex natura rei, quidquid sit de potentia absoluta. Ridi culum enim est dicere Deum promittere, ablata culpa mortali, se remissum pœnam æternam, solum quia de potentia absoluta posset unum ab alio separare. Eo vel maxime quod æternitas pœnæ propriæ respondet æternitati culpæ, ut D. Thomas docet, 1. 2, quæst. 87, art. 4 et 5. Ideo enim homo peccando contrahit reatum pœnæ æternæ, quia contrahit maculam, quarum viribus suis a se expellere non potest; si ergo viribus et auxilio gratiæ potest a se expellere culpam: seu maculam, nulla alia expectata nec promissa a Deo remissione culpæ, eodem modo sese liberavit ex vi sui actus ab obligatione pœnæ æternæ, absque alia ejus remissione vel promissione; quia ablata culpa non manet in illo fundamentum æternitatis pœnæ. Et fortasse, licet Deus, ut supremus dominus, posset perpetuis tormentis affligere peccatorem jam a culpabiliter, non tamen proprio ut judex et legislator, et puniendo peccatorem juxta leges a se statutas, juxta quas etiam intelligendæ sunt promissiones, sicut et comminationes quæ in Scriptura peccatoribus fiunt. De pœna vero temporali possunt quidem nonnulla testimonia exponi, ut illud Joelis 2, et similia, non tamen omnia neque plura ex adductis, ut Ezech. 18, Isaiæ 30, Thren. 2, Psalm. 50, et